

Kringlooplandbouw: welke rol heeft de dierenarts daarin?

Henk ten Have

Welke kant het de komende jaren precies opgaat met de landbouw in Nederland, is niet duidelijk. Wel wordt kringlooplandbouw veelvuldig genoemd als de richting die we moeten inslaan. Dat vergt ook wat van de landbouwhuisdierenarts. Al hoeft niet elke dierenarts álles over kringlooplandbouw te weten.

Erwtenteelt op een melkveebedrijf voor eiwit van eigen land.

FOTO: HENK TEN HAVE

Minister Schouten wil omslag naar kringlooplandbouw nu inzetten'. Dat was de kop van een nieuwsbericht van het ministerie van LNV begin september 2018. In juni 2019 presenteerde de minister een realisatieplan voor kringlooplandbouw. En er kwam een omschakelprogramma om boeren 'te stimuleren en te ondersteunen om versneld om te schakelen naar stikstofarme(re) en meer duurzame agrarische bedrijfsvoering'. Maar welke kant het precies opgaat met de landbouw is tot nu toe niet duidelijk.

Toch zijn er al tal van initiatieven genomen om kennis over kringlooplandbouw te vergroten bij boeren en hun adviseurs, onder wie de dierenartsen. Ook de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht en de KNMvD denken dat het goed is dat dierenartsen meer te weten komen over kringlooplandbouw. Daarom organiseerden zij op 20 april een webinar met de titel: 'De rol van de dierenarts in de circulaire landbouw'. Aan het webinar namen zo'n tweehonderd dierenartsen deel. Zij luisterden naar drie presentaties: van Imke de Boer, hoogleraar Dieren & Duurzame Voedselsystemen aan Wageningen University & Research, Ynte Schukken, directeur Diergezondheid bij de Gezondheidsdienst voor Dieren en Klaas Jan van Calker, melkveehouder en duurzaamheidsmanager bij Unilever.

Vooraf reststromen

In een kringloopstelsel waar Imke de Boer onderzoek naar deed, krijgen dieren vooral nog reststromen gevoerd uit de keten van de teelt van plantaardige producten voor mensen en een klein beetje gras. Want uit het onderzoek blijkt dat vruchtbaar akkerland het meest effectief wordt benut als het wordt gebruikt voor het produceren van plantaardig voedsel rechtstreeks voor de mens. Nu wordt wereldwijd nog 40 procent van dat akkerland gebruikt voor het produceren van diervoer. Het voeren van vooral reststromen zou een omslag betekenen voor de veehouderij en

risico's met zich meebrengen voor diergezondheid en het dierenwelzijn door verontreinigde reststromen (fysisch, chemisch of biologisch), een lagere voedingswaarde, andere verteerbaarheid en een variabel aanbod en kwaliteit. Maar De Boer ziet ook kansen: meer vezels/volume (langer tevreden met voer) en minder ziektes door een lagere productie.

Volgens De Boer zou er in het door haar gepresenteerde systeem naast (gescheiden) dierlijke mest, humane excreta moeten worden gebruikt voor bemesting. Het aantal dieren dat gehouden wordt zal afhangen van het aanbod van reststromen en gras. De manier waarop we de dieren huisvesten is niet per se gekoppeld aan het kringloopdenken en het voeren van reststromen, vindt De Boer.

Ynte Schukken van de GD noemde onder andere een aantal punten die (extra) belangrijk zijn voor de dierenarts in de circulaire landbouw: een risico-inventarisatie en preventieprogramma voor de bewaking van diergezondheid en dierenwelzijn; het borgen van een adequaat rantsoen; veranderende ziektefrequentie; het dier centraal: kansen zien en benutten.

Europa

Klaas Jan van Calker vertelde tijdens het webinar dat er vanuit het Europese beleid al van alles verandert. Zo onderneemt de Europese Commissie actie om te komen tot een 'gezonder en duurzamer EU-voedselsysteem', waarbij kringlooplandbouw een oplossingsrichting kan zijn. Doelen zijn onder andere 55 procent reductie van de uitstoot van broeikasgassen in 2030, 20 procent minder stikstofinput in dat jaar en biologische landbouw op 25 procent van alle Europese landbouwgrond tegen die tijd. De Europese Commissie

kijkt hoe het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), dat in 2023 moet ingaan, zo ingericht kan worden dat haar doelstellingen gehaald kunnen worden. Ook vanuit de markt zijn er veel veranderingen. Duurzaamheidseisen komen via bijvoorbeeld melkverwerkende bedrijven ook terecht bij melkveehouders.

Strategie kennen

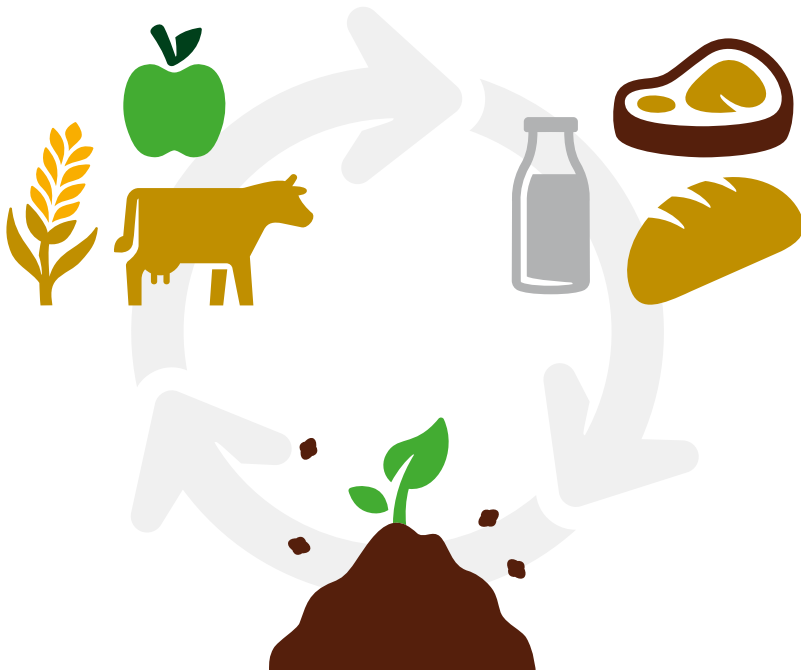
Als het gaat om de dierenarts, is het van belang dat die, als een van de belangrijkste adviseurs van de veehouder, de strategie van de klant kent, zei Van Calker. Er zijn melkveehouders die voor de vrije markt blijven produceren, anderen zullen kiezen voor bijvoorbeeld natuurinclusief, multifunctioneel of biologisch. "Als je de strategie kent, kun je de veehouder helpen in dat proces." Dierenartsen mogen daarin volgens Van Calker nog wel wat ambitieuzer zijn, echt een klankbord voor strategie-

ontwikkeling en daarmee de veehouder ook ondersteunen bij het werken aan betere marges. Bij een strategie met de focus op bodem, diergezondheid en bedrijfsinkomen, zullen die betere marges volgen, zei Van Calker.

Een overall beeld hebben

Welke kant het ook precies opgaat met de landbouw in de komende jaren, dierenartsen zullen voldoende kennis moeten hebben over het bodem-plant-dier-verhaal, vindt dierenarts en weidecoach Gerrit Hegen uit Sleen. "Dierenartsen moeten een overall beeld hebben van de risicofactoren van een slechte bodemfunctie en een slechte botanische samenstelling van de grasmat, de mogelijkheden van kruidenrijk grasland en het eiwitvan-eigen-land-verhaal kunnen behappen.

Al veel veranderingen vanuit politiek en markt

Een simplistische voorstelling van kringlooplandbouw uit de LNV-visie 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden'.

FOTO: MINISTERIE VAN LNV

Waar is kennis over kringlooplandbouw te halen?

ICOVet (onderdeel van Dactari Dierenartsencoöperatie) organiseerde twee keer intercollegiaal overleg over kringlooplandbouw met Frank Verhoeven van Boerenverstand als spreker. In totaal deden er twintig dierenartsen aan mee. "Dierenartsen zijn nog aan het aftasten als het om kringlooplandbouw gaat. Juist daarom is het goed om bij elkaar te gaan zitten, te bespreken waar je als dierenarts tegenaan loopt en om kennis op te doen om je veehouders te adviseren", zegt Chantal Duijn, dierenarts en werkzaam bij ICOVet. ICOVet zou graag met andere partijen, zoals de faculteit Diergeneeskunde, een scholingstraject over kringlooplandbouw organiseren voor dierenartsen.

De faculteit Diergeneeskunde onderzoekt momenteel met welke partijen ze kan samenwerken voor het organiseren van gerichte nascholing over kringlooplandbouw. "Samenwerking met Wageningen University & Research ligt voor de hand, maar we kijken ook naar andere organisaties", vertelt Arjan Stegeman, hoogleraar Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren. Volgens Stegeman is extra scholing over kringlooplandbouw voor dierenartsen noodzakelijk, ook omdat het stuk dierenwelzijn en diergezondheid daarin nog onderbelicht is. "De dierenarts is bij uitstek de persoon om daarin een rol te spelen. En kringlooplandbouw kan dierenartsen ook kansen bieden."

Per september 2022 komt er meer aandacht voor kringlooplandbouw in het curriculum voor studenten Diergeneeskunde.

En dat kunnen doortrekken naar de fysiologie van de koe. Want de fysiologie wordt erg bepaald, en daar kom ik steeds meer achter, door de werking van de bodem. Als een bodem niet goed werkt door bijvoorbeeld een te lage pH en een 'accu' die niet goed werkt, en je wilt dieren voeren met ruwvoer van die bodem, met een rantsoen dat is samengesteld met de natte vinger, dan doe je niet de goede dingen voor de dieren op het bedrijf. En dan denk ik in het bijzonder aan het jongvee, als dat het ruwvoer gevoerd krijgt zonder aanvulling van mineralen. Dan laat je een veer op het gebied van de ontwikkeling van de dieren, fysieke ontwikkeling en ontwikkeling van de immuniteit. Maar ook bij de skeletontwikkeling. Ik vind het vreemd dat daar niet meer aandacht voor is, ook niet bij bijvoorbeeld de GD. Hoe speel je in op de aanleg middels de voeding, maar ook middels de voeding van het moederdier."

Regiefunctie

Hegen wordt weleens op bedrijven geroepen waar het met de bodem en daardoor de voer-

kwaliteit niet goed gesteld is, met nadelige gevolgen voor onder andere de diergezondheid. "Dierenartsen kunnen, als ze een goede band hebben met de veehouder, een regiefunctie hebben in het verbeteringsproces op zulke bedrijven als de boer die niet zelf wil of kan nemen. Dierenartsen hebben daarvoor de vaardigheden. En de dierenarts is onafhankelijk, tenzij die zich verliest in het voor de voet weg vaccineren tegen mastitis en het inzetten van pijnstillers en het probleem niet bij de bron aanpakt. In bepaalde gevallen is het nodig om te vaccineren en medicamenten in te zetten, maar als er van alles rammelt op het gebied van voeding en ruwvoer kwaliteit, ben je meer aan het brandjes blussen als er onvolgende naar bodem en voer wordt gekeken." Dat iedere dierenarts bodemkundige wordt, ziet Hegen niet zitten. "Directe kennis van de bodem vind ik nogal ver gaan, dat is voor de liefhebbers. Binnen grote praktijken zijn er misschien dierenartsen die zich daarin willen verdiepen. Maar je kunt ook met een netwerk van mensen werken: deskundigen op het gebied van bodem, gras, voer."